

ИНИЦИЈАТИВА ЗА УСТАНОВЉАВАЊЕ МИНИСТАРСТВА ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА

I

Грађани и грађанке имају потребу за заштитом људских и мањинских права и због тога је обавеза државе да успостави најефикаснији начин примене међународних стандарда и остваривања Уставом и законом признатих права. Међутим, упркос томе што органи јавне власти настоје да то обезбеде и даље постоје проблеми у вези са остваривањем и заштитом људских права, њиховим праћењем и извештавањем. Проблеми су посебно уочљиви у вези са остваривањем и заштитом права рањивих група (Роми, националне мањине, особе са инвалидитетом, LGBT, старији, деца, жене); социјалним и економским правима (право на рад, социјалну и здравствену заштиту...); политичким и грађанским правима (слобода изражавања, право на окупљање...) и правима „треће“ генерације (безбедност, заштита животне средине). Проблеми су изражени и приликом доношења одлука и креирања јавних политика, примене прописа, доношења подзаконских аката, координирања послова и извештавања о стању људских и мањинских права. Поред тога, европски интеграциони процеси захтевају низ обавеза државе у вези са унапређењем људских и мањинских права што потребу за установљавањем посебног министарства које би се старало о њиховом остваривању и заштити чини још изражајнијом. Интеграционе процесе не би требало сводити искључиво на процес придруживања Србије Европској Унији већ би их требало посматрати и у вези са стварањем унутрашње социјалне кохезије.

II

У прилог овој иницијативи су извештаји и мишљења међународних организација, независних државних органа и организација цивилног друштва. У Извештају Европске комисије о напретку Србије у 2015. години констатовано је да је, поред усвојене нормативне заштите људских права, потребно улагати „континуиране напоре како би се обезбедило њихово делотворно и доследно спровођење у целој земљи“ посебно у вези са остваривањем слободе изражавања, окупљања, правима рањивих група и спречавања дискриминације. Према редовним годишњим извештајима Заштитника грађана стање људских права у Србији „било је забрињавајуће“ (2014), а да у вези са заштитом појединих људских права „изостају ефикасне реакције надлежних државних органа“ (2015). Повереник за заштиту равноправности у редовном годишњем извештају за 2015. годину указује низом препорука и

на обавезе државне управе у вези са остваривањем права на равноправност. У Извештајима невладиних организација за 2014/2015. годину констатује се и то да је стање људских права у Србији погоршано (Београдски центар за људска права), да постоје значајни проблеми у вези са остваривањем људских права (YУКОМ) као и то да се питањима друштвене интеграције/инклузије као битних услова за пуно остваривање људских права не поклања довољна институционална пажња (Центар за истраживање етницитета, Форум за етничке односе, Лига за Декаду Рома). И у извештајима других организација указује се на то да, упркос томе што држава чини напоре у вези са нормативном заштитом људских права, постоје озбиљни проблеми у вези са применом међународних стандарда и националних прописа заштите људских и мањинских права, те да у извршној власти не постоји орган који се са пуном управном и политичком одговорности стара о томе.

III

Канцеларија за људска и мањинска права, установљена је 2012. године Уредбом Владе као служба која обавља стручне послове за потребе Владе и надлежних министарстава који се односе на: заштиту и унапређење људских и мањинских права; иницирање доношења и измена прописа и праћење њихове усаглашености са међународним уговорима и другим међународним актима о људским и мањинским правима као и послове који су у вези са остваривањем и праћењем права националних мањина, социјално-економском интеграцијом Рома, борбом против дискриминације и поред осталог, питањима положаја поменутих осетљивих друштвених група.

Рад Канцеларије у протеклом периоду био такав да би у многим сегментима требало да буде узор у раду органа јавне власти, али њен положај у систему државне управе је такав да она не располаже одговарајућим управним надлежностима и политичким механизмима на основу којих би непосредно обављала послове у вези са остваривањем и заштитом људских права. Таква овлашћења су неопходна због тога што у државној управи не постоји одрживи људски и организациони ресурси који се баве и управљају пословима у вези са људским и мањинским правима. Њих би свакако требало установити и развијати, а посебним активностима требало би и унапређивати стање „културе људских права“ у јавној управи.

IV

У вези са Иницијативом за успостављање Министарства за људска и мањинска права Центар за истраживање етницитета је организовао разговоре са организацијама цивилног друштва, стручњацима и појединцима који раде у органима и институцијама пред којима грађани остварују људска права. Поред тога, обавили смо и упоредно истраживање положаја сличних државних органа у европским државама и анализирали смо у којим државним органима се у нашој земљи организују послови у вези са заштитом људских и мањинских права.

Резултати овог пре свега дескриптивног истраживања указују на то да се о људским и мањинским правима поред посебних државних органа као што су Министарство за државну управу и локалну самоуправу (Сектор за људска и мањинска права) и Комесаријат за избеглице и миграције, старају и Координационо тело за родну равноправност у Министарству грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Управа за сарадњу са црквама и верским заједницама у Министарству правде, Група за образовање мањина, људских и мањинска права у образовању и Група за социјалну инклузију у Министарству просвете, науке и технолошког развоја, неколико сектора у Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и у саветодавним и другим организационим деловима Владе.

Између ових тела нема формалне, а веома често ни суштинске координације и сарадње, а често због различитих погледа на остваривање појединих права рад ових органа је дисфункционалан. Подсетимо на то да Стратегија за унапређење положаја особа са инвалидитетом није заживела јер није било сагласности у државној управи у вези са усвајањем акционог плана за њено спровођење, да због сличних проблема Стратегија за унапређење положаја Рома 2009-2015. године није остварена (видети: Извештај Заштитника грађана о спровођењу Стратегије за унапређење положаја Рома, 2013), те да нема јасне визије у вези са социјалним укључивањем које је реална основа како за остваривање људских права осетљивих група, тако и за унапређење рада јавне управе. Међу питањима око којег нема сагласности су и афирмативне мере које су основа за остваривање равноправности друштвених група и појединаца који се због друштвене искључености налазе у трајно неповољном социјалном, економском, политичком статусу.

V

У државним управама европских земаља постоје министарства која су задужена за људска права у целини или поједина права чија заштита је стратешки важна. У Влади Републике Мађарске установљено је Министарство за људске способности, у Влади Републике Црне Горе је Министарство за људска и мањинска права, у Влади Републике Француске се породицом, децом и правима жена бави посебно министарство, а правима особа са инвалидитетом, старијима и остваривањем друштвене равноправности посебне организационе структуре у Министарству за социјална питања и здравље. У Влади Краљевине Норвешке је установљено Министарство за децу и равноправност, а у Влади Савезне Републике Немачке и Министарство за породицу, старије, жене и младе. Најзад, у Европској комисији међу приоритетима су послови који се односе на Правосуђе и основна права.

VI

Процес европских интеграција на којима је претходна Влада посвећено радила захтева, поред осталог, испуњење стандарда у вези са остваривањем основних (људских) права, слобода и безбедности који су за грађане најважнији. Усвајањем Акционим планом за спровођење Поглавља 23 Влада се обавезала да ће испунити низ политичких и правних реформи како би се унапредило стање људских права. Овај процес ће трајати више година и поред доношења одлука и усвајања прописа потребно је да се створе одрживи услови за њихово спровођење, установе механизми праћења и управљања променама и обезбеди одговарајуће извештавање о томе.

Због наведених разлога сматрамо да би установљавање министарства задуженог за људска и мањинска права и друштвену кохезију (инклузију, интеграције) битно допринело како директној заштити права грађана, тако и унапређењу „добре управе“ и ефикаснијем остваривању циљева европских интеграција. Установљавање Министарства би допринело и развоју културе људских права и развоју капацитета органа јавне власти да „управљају“ људским правима у најбољем интересу грађана.